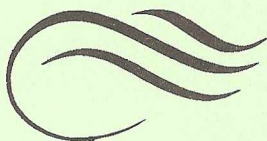

37.014.6 : 005.6(082)

467

Міністерство освіти і науки України
ДВНЗ «Криворізький національний університет»
Криворізький педагогічний інститут
Кафедра загальнотехнічних дисциплін та професійного навчання

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ: ДОСВІД ТА ІННОВАЦІЇ

Матеріали педагогічних читань,
присвячених пам'яті
керівника наукової школи
з проблем управління освітою,
доктора педагогічних наук,
професора Валерії Семенівни Пікельної

23 січня 2015 року

Кривий Ріг
2015

ПРОЕКТУВАННЯ ЗМІСТУ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЇЇ ЯКОСТІ

sushentz2009@ukr.net

Виникнення нових соціально-економічних відносин в Україні викликало необхідність перебудови не тільки всіх соціальних інститутів, але й такої важливої галузі як освіта. Одним з важливих завдань реформування освіти в Україні є підвищення її привабливості для потенційних інвесторів та соціальних партнерів і укріплення її зв'язку з ринком праці.

Сьогодні, як зауважують В. Кремень та В. Ільїн, виникає «нова антропосоціальна структура, обумовлена становленням нового способу розвитку людської цивілізації, яку по праву називають техногенною. Її характерні риси – самоорганізація, саморозвиток і креативне мислення» мають винятково важливе методологічне значення для педагогічної науки»[4, с. 3].

На думку академіка Н. Ничкало, «уміння протистояти новим викликам потребує прогностичності, інноваційності, високої професійності, глибокого бачення процесів, що відбуваються у нашому суспільстві на початку ХХІ століття. Лише у системній діяльності на всіх рівнях, органічній єдності професійно-педагогічної дії можна досягати того високого цивілізаційного рівня, якого потребує сучасна доба» [6, с. 8].

Домінуючою цінністю у суспільстві стає високий рівень професійної освіти працівників, обумовлений широким поширенням інформаційних технологій, що швидко оновлюються, та інтенсивним інформаційним обміном на міжнародному, державному і регіональному рівнях. Ці процеси визначають конкретні вимоги до рівня професійної компетентності фахівців різного рівня.

Розглянемо найбільш значимі, на нашу думку, методологічні основи проектування змісту технологічної освіти на засадах компетентного підходу.

Методологічний підхід до розробки теоретичних основ проектування змісту технологічної освіти передбачає: по-перше, діалектичний взаємозв'язок педагогіки з такими науками як філософія, економіка, соціологія, психологія, фізіологія, а також з технічними і технологічними науками; по-друге, єдність і взаємозв'язок прогностичної і професійно-педагогічної концепції у розв'язанні основних завдань, педагогічних проблем; по-третє, системний аналіз і синтез досліджуваних предметів та явищ, що дозволяє встановити, елементарний структурний і функціональний склад об'єкта; по-четверте, міждисциплінарне передбачення розвитку професійно-педагогічних систем у професійній освіті.

Теоретичними основами технологічної освіти є загальні тенденції, ідеї, узагальнення і висновки соціально-економічного, науково-технічного, культурологічного, психолого-педагогічного розвитку; філософської теорії пізнання, теорії професійної діяльності, розвитку особистості, теорії міждисциплінарної інтеграції тощо.

Стратегічними напрямками розробки теорії педагогічного проектування є визначення прогностичних передбачень розвитку технологічної освіти, утворення нової педагогічної системи проектування, розробка методологічних основ цієї системи, закономірностей і принципів її функціонування.

Для розв'язання поставлених завдань вивчалися питання взаємозв'язку науки і перспективних тенденцій розвитку економіки, виробництва, техніки, культури, ідеї інтеграції в науці, техніці, виробництві, ідеї інтенсифікації та індустріалізації наукових досліджень у технологічній освіті, питання інтеграції знань, технологізації наукових досліджень, питання розробки наукових концепцій розвитку сучасної педагогічної освіти на основі прогностичної функції педагогічної науки, розробки прогностичної моделі вчителя технології, економіко-професійної і педагогічної прогностики їх підготовки, інноваційних процесів досягнення професіоналізму діяльності тощо.

Теорія педагогічного проектування повинна враховувати співвідношення соціальних,

економічних, технічних, педагогічних прогнозів, вона повинна бути діалектично обґрунтованою і передбачати випереджальний розвиток професійно-педагогічних систем. Тому розроблення професійно-педагогічної концепції є актуальним завданням в сучасних умовах групування професій, динамічності змісту освіти, проектування інтенсивних освітніх систем, механізмів їх реалізації у педагогічній практиці.

Метою розробки теоретичних основ педагогічного проектування у системі технологічної освіти є системне цілеспрямоване визначення і актуалізація мети, змісту, форм, методів, засобів, критеріїв на всіх рівнях прогнозування, абстрагування та їх конкретизація.

Основною функцією розв'язання наукової проблематики є забезпечення постійної відповідності між змінюваними соціально-економічними вимогами до особистості і технологічної освіти та їх відображенням в перерахованих категоріях освітньої системи.

Сучасний період розвитку суспільства характеризується стійкими закономірностями суспільно-політичного, науково-технічного й морального порядку, серед яких можна виділити: зростання наукомістких виробництв, що потребують для ефективної роботи персоналу з фаховою освітою; інформаційний вибух, що приводить до збільшення обсягів інформації і потребує від фахівця здатності й навичок до самоосвіти, включення у систему безперервної освіти й підвищення кваліфікації; швидку зміну технологій, що викликає моральне старіння устаткування й вимагає від фахівця доброї фундаментальної підготовки й здатності швидко освоювати нові технології; пріоритетність наукових досліджень, що здійснюються на стику різних наук, успішність яких залежить від наявності глибоких і широких фундаментальних знань; комп'ютеризацію, що приводить до автоматизації як фізичної, так і розумової праці й, як наслідок, до зростання цінності творчої неалгоритмізованої діяльності й попиту на фахівців, здатних таку діяльність здійснювати.

Вплив виділених закономірностей на технологічну освіту виокремлює такі тенденції її розвитку, як: фундаменталізація (поглиблення й розширення фундаментальної підготовки при скороченні загальних і обов'язкових дисциплін за рахунок ретельного відбору матеріалу, системного підходу до змісту й виділення його основних інваріантів); індивідуалізація (збільшення числа курсів за вибором студента, впровадження навчання за індивідуальними планами з урахуванням індивідуальних потреб, інтересів, схильностей, здатностей студентів при виборі форм і методів навчання); гуманізація й гуманітаризація (орієнтація на розвиток особистості професіонала, адже «підготовка «технарів» високого рівня без гуманітарних знань і «ліриків» без природничо-наукової бази стає неможливою») [2, с. 6].

У педагогічній науці поширені три концепції змісту освіти [3]. Перша абсолютизує роль науки у системі культури людського суспільства, однак при цьому залишається осторонь ряд важливих якостей особистості, формування яких має бути неодмінною характеристикою фундаментальної освіти (наприклад, здатність до самостійної творчості). Прихильники другої концепції представляють зміст як сукупність знань, умінь та навичок, які повинні бути засвоєні студентами. Характер цих ЗУНів не розкривається, що робить це визначення зручним для людей з різними поглядами. Фундаментальність освіти як явище в цьому розумінні потребує уточнення. З одного боку, фундаментальна освіта передбачає поглиблену підготовку з певного напрямку, вивчення складного кола питань з основних галузей науки, тобто «освіта вглиб». З іншого боку, фундаментальна освіта є поєднанням різнобічного гуманітарного й природничо-наукового знання на основі вивчення певного кола питань з основних галузей знань як даного напрямку науки, так і загальноосвітніх дисциплін, без яких немислима інтелігентна людина, тобто «освіта вшир». До фундаментальних дисциплін науковці відносять науки, основні визначення яких, поняття й закони первинні, не є наслідками інших наук. Третя концепція розглядає зміст освіти «як педагогічно адаптований соціальний досвід людства ізоморфний людській культурі у всій її структурній повноті» [9, с. 3–4].

Як зауважує В. Краєвський, зміст освіти повинен включати, крім «готових» знань і досвіду здійснення діяльності за стандартом, за зразком, також і досвід творчої діяльності, і

досвід емоційно-ціннісних відносин [3]. За нинішніх умов вищі навчальні заклади повинні перейти до підготовки такого вчителя технології, який був би здатний до професійної мобільності і до «вбудовування своєї життєдіяльності». А тому значно зростає роль фундаментальних знань і вмінь, що дають йому змогу швидко переучуватися і якісно освоювати нові виробничі й технологічні процеси. У результаті, фундаменталізація технологічної освіти стає неодмінною й провідною умовою у системі підготовки майбутніх учителів технології. Саме на її основі найбільш ефективно можуть бути сформовані такі якості майбутнього вчителя технології як професійна мобільність, здатність до постійного саморозвитку й самоосвіти, здатність до гнучкого мислення тощо.

Педагогічне проєктування є складним самостійним явищем, розуміння якого неможливе без звернення до технічних і гуманітарних витоків, традицій і сучасних досягнень педагогіки, що у свою чергу визначає його методологію і перспективи подальшого розвитку. Загальна теорія проєктування складається зі знань з визначення методів діяльності і технологій її організації, організації способів взаємодії при створенні різних конструкцій з розв'язання соціальних проблем. Педагогічне проєктування має технічні корені (інженерія, архітектурне будівництво, машинобудування тощо).

Слово «проєктування» походить від слова «проєкт», відомого в українській мові з початку XVIII століття і виходить з латинського «proiectus», що означає «витягання», «витягнуте положення», в перекладі з латинської «проєкт» означає «кинута вперед», тобто задум у вигляді прообразу об'єкту. Наукове осмислення процесу і результатів проєктування як спеціального виду діяльності почалося на рубежі XX – XXI ст., до цього часу складається специфічна рефлексія і діяльність проєктування, розгорнута проєктна термінологія.

Основоположниками проєктної парадигми у педагогіці є видатні педагоги 20-х–30-х років XX століття, зокрема А. Макаренко, які виступили у ролі конструкторів нової педагогіки. Усе краще в людині, формування сильної, багатогранної природи необхідно спеціальним чином проєктувати, адже до наступного покоління будуть пред'явлені дедалі змінні вимоги, причому зміни ці вноситимуться поступово у міру зростання і вдосконалення усього громадського життя [5].

На сучасному етапі у педагогічному проєктуванні людина виступає як результат системи навчання і виховання, що має усі ті властивості і якості, які закладаються у нього цими процесами.

Сьогодні головний акцент робиться на якість, перехід від знаньоцентристського до «компетентнісного» підходу, орієнтованого на результат. Компетентнісний підхід пов'язаний з підготовкою до майбутніх змін при переході на нові стандарти у системі вищої педагогічної освіти. Донедавна феномен «компетентність» пов'язувався винятково із професійною компетентністю. Лише наприкінці XX століття вперше з'являється новий термін «ключові компетентності», технологічна, інформаційна, актуальна, соціальна, комунікативна та ін. компетентності. І кожна з них передбачає готовність індивіда до якихось конкретних дій. У даному разі ми теж говоримо про інтегральний феномен, що поєднує знання, уміння, навички і готовність, але це буде скоріш інструментальний, а не особистісний феномен. Поняття «компетентність» для майбутнього вчителя технології можна представити як готовність (підготовленість) до виконання тієї чи іншої соціальної ролі: робітника як такого (технологічна компетентність), професіонала у тій чи іншій галузі діяльності (професійна компетентність), члена суспільства (соціальна компетентність), студента (самоосвітня компетентність) та ін. Наприклад, технологічна компетентність передбачає готовність людини зрозуміти, присвоїти і реалізувати інструкцію, алгоритм діяльності; інформаційна компетентність – це готовність і здатність людини систематизувати, критично оцінювати, аналізувати одержану інформацію; комунікативна компетентність передбачає готовність ставити і досягати мети усної і письмової комунікації, одержувати необхідну інформацію, обстоювати свою точку зору; соціальна компетентність – це готовність і здатність співвідносити свої бажання з інтересами інших людей, продуктивно взаємодіяти з членами групи під час розв'язання загальних завдань тощо.

Отже, у всіх випадках, коли ми говоримо про результат освіти, що виявляється у готовності людини ефективно поєднувати свої внутрішні (знання, предметні уміння, навички, способи діяльності, психологічні особливості тощо) і зовнішні ресурси для досягнення поставленої мети, маємо на увазі компетенції (інструментарій).

Таким чином, підвищення якості підготовки майбутнього вчителя технології передбачає прогнозування і наступне проектування змісту технологічної освіти на основі компетентнісного підходу, створення моделі майбутнього вчителя технології, яка буде впроваджена у практику.

У зв'язку з чим, можна виділити три основні функції проектування змісту технологічної освіти: прогностична, пов'язана з визначенням майбутнього стану технологічної освіти на основі синтезу науки, техніки, виробництва; соціологічна, пов'язана з проектуванням особистісно і професійно-значимих якостей особистості, її норм і ціннісних орієнтацій на основі прогностичної моделі вчителя технології; професійна, пов'язана з проектуванням змісту технологічної освіти, розробленням стандартів, навчальних планів і програм на основі прогнозування змін змісту праці, трудових процесів, появи нових виробничих технологій.

Література

1. Гетманская А.А. Формирование ключевых компетенций у учащихся [Электронный ресурс] / Анастасия Александровна Гетманская. – Режим доступа: <http://festival.1september.ru/articles/213541/>. – Заголовок с экрана.
2. Гончаренко С. Фундаментальність професійної освіти – потреба часу / Семен Гончаренко // Проф.–техн. освіта. – 2005. – №1. – С.5 – 6.
3. Краевский В.В. Общие основы педагогики : учеб. для студ. высш. пед. учеб. заведений / Владимир Викторович Краевский. – М. : Академия, 2003. – 255с. – (Высшее профессиональное образование).
4. Кремень В.Г. Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму : монографія / В.Г. Кремень, В.В. Гльїн ; Національна академія педагогічних наук України. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 368 с.
5. Макаренко А.С. Опыт методики работы детской трудовой колонии [Электронный ресурс] / Антон Семенович Макаренко // Педагогические сочинения: В 8 т., Т.1 – М. : Педагогика, 1983. – Режим доступа: <http://ruslit.raumlibrary.net/book/makarenko-ss08-01/makarenko-ss08-01.html> work 001007. – Заголовок с экрана.
6. Ничкало Н.Г. Соціальне партнерство – загальнодержавна справа / Нелія Григорівна Ничкало // Соціальне партнерство як інструмент оновлення змісту професійно-технічної освіти. – Матеріали Другої Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Кривий Ріг, 11–12 квітня 2013р. – С.8 – 11.
7. Симончук Е. Рабочий класс в Украине : хроника потерь / Елена Симончук // Социология : теория, методы, маркетинг. – 2005. – № 4. – С.5 – 25.
8. Стратегия модернизации содержания общего образования // Управление школой. – 2001. – №30. – С. 2 – 16.
9. Тестов В.А. Фундаментальность образования: современные подходы / В.А. Тестов // Педагогика. – 2006. – № 4. – С. 3 – 9.

Тетяна Борова

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ АДАПТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСОМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ВНЗ

kafinmovy@hneu.edu.ua

Шлях європейської та світової інтеграції, обраний Україною, зумовлює необхідність реформацийних процесів в освітній галузі, спрямованих на досягнення найкращих освітніх стандартів. Завдяки перетворенням, які відбуваються на сучасному етапі розвитку Української держави, постають нові завдання як перед освітньою системою у цілому, так і безпосередньо перед вищою освітою, оскільки саме їй належить провідна роль у формуванні культурних цінностей особистості, зростанні науково та інтелектуального потенціалу країни. Національна доктрина розвитку освіти, Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 р. заклали підвалини нової парадигми – орієнтацію на новий тип гуманістично-інноваційної освіти, її конкурентоспроможність в європейському та світовому просторах. У цих стратегічних документах визначено і нову модель управління освітою, яка